

Kulturdepartementet
v/ avdelingsdirektør Tore Aas-Hansen

Oslo, 8. mai 2015

HØRINGSUTTALELSE TIL UTREDNING OM KUNSTNERØKONOMI KUNSTENS AUTONOMI, KUNSTENS ØKONOMI

Vi viser til høringsbrev og oversender herved våre kommentarer til utredningen. Norsk Skuespillerforbund mener utvalget har gjort en grundig og balansert gjennomgang, og slutter seg til en lang rekke av de tiltakene som foreslås i utredningen. Utredningen peker også på noen sentrale problemstillinger som bør utredes nærmere.

I dette høringssvaret vil vi legge hovedvekt på de elementer i utredningen som berører skuespillerens arbeidssituasjon og økonomi i et yrkesliv som er i svært rask endring.

GENERELT OM SKUESPILLERNES ARBEIDSMARKED - FRILANSERBØLGEN

Skuespillerpopulasjonen har vært i en voldsom utvikling de siste 20 årene. Rekrutteringen har økt, samtidig som antall faste stillinger går stadig ned. Skuespillerforbundet har i denne perioden doblet sitt medlemstall og har i skrivende stund 1280 medlemmer. Av disse er kun 149 fast ansatt ved en teaterinstitusjon. Nærmere 86 prosent av de aktive medlemmene jobber frilans. Arbeidsmarkedet har også utvidet seg med nye arbeidsområder, men konkurransen om jobbene er likevel stor. Mange flere unge mennesker presser på for å komme inn i skuespilleryrket, og det er de senere årene opprettet flere nye, private skuespillerutdannelser.

Inntektsundersøkelsen og betydningen av ”frilanser”

Under pkt 4.5.3.1 i utredningen slås det fast at ”35 % av skuespillerne er selvstendig næringsdrivende, 20 % fast ansatt og like mange midlertidig ansatt, ca 10 % er frilansere”.

Begrepet frilanser kan ha to betydninger. En skuespiller uten fast stilling omtales ofte som frilanser. Betegnelsen kan imidlertid også si noe om tilknytningsforholdet, ref. folketrygdens definisjon, hvor ikke-ansatt lønsmottaker omtales som frilanser. Vi forstår det slik at det er denne definisjonen som benyttes i utredningen. Diskrepansen mellom den folkelige bruken av begrepet og Folketrygdens definisjon kan ha betydning for resultatene i rapporten, fordi det kan være avvik mellom respondentenes og utredernes definisjon av begrepet.

Vi opplever at det er en svakhet at inntektsundersøkelsen foretatt av Telemarksforskning har så få respondenter, bare 112 skuespillere. Vi ser dette i sammenheng med tidspress og tidspunktet undersøkelsen ble foretatt på.

KAP. 4: DE ULIKE KUNSTOMRÅDENE - OM INNTEKT OG TILKNYTNINGSFORM

Resultatet av at mange kunstnere i dag har lave inntekter, og ofte også opererer med en kombinasjon av ulike organisasjonsformer samtidig, blir at de verken omfattes av de ordningene som gjelder for lønnstakere eller de ordningene som gjelder for næringsdrivende. Dermed faller de gjennom mange av velferdsstatens sikkerhetsnett.

Vi støtter derfor forslaget om å nedsette et eget utvalg som skal behandle kunstneres sosiale rettigheter (herunder forsikring, pensjon og sykepenger).

Faste ansettelser og institusjonenes betydning

Undersøkelsen fra Telemarksforskning, som utgjør utredningens faktagrunnlag, viser at skuespillere hører til de kunstnergruppene som har høyest gjennomsnittsinntekt. Det er vår erfaring at dette i hovedsak skyldes følgende: Det finnes en liten gruppe profilerte skuespillere med høy inntekt fra arbeid i film- og tv-produksjon og det finnes en noe større gruppe skuespillere (ca 25 prosent av skuespillerforbundets medlemmer) som er ansatt i faste stillinger eller åremålsstillinger ved teaterinstitusjonene, der snittlønnen ligger rundt 466 000. Det er disse to gruppene som trekker gjennomsnittsinntekten opp for skuespillere. Vår erfaring stemmer altså med Telemarksforskning sitt funn om at de kunstnerne som er fast ansatte i mer enn 50 prosent stilling, er de som har de høyeste inntektene. Institusjonene sikrer de ansatte et godt inntektgrunnlag.

Utredningen tar utgangspunkt i enkeltkunstneren, men vi synes likevel det er merkelig at kunstnstitusjonenes betydning for kunstnerens lønnsvilkår, sosiale rettigheter og arbeidsforhold ikke fremheves i større grad. Telemarksforskningsrapport viser at teaterinstitusjonene – hvor skuespillere sikres ordnede forhold med tariffavtaler, faglige og sosiale rettigheter – er et viktig kulturpolitisk virkemiddel. I tillegg til å tilby publikum teater på stabilt høyt kunstnerisk nivå, gir de skuespillere arbeidsbetingelser på linje med andre arbeidstakere.

Norsk Skuespillerforbunds egne tall viser tydelig en tendens hvor institusjonene reduserer antallet ansatte kunstnere til fordel for korttidsengasjerte oppdragstakere. Dette virker åpenbart negativt inn på kunstnerens økonomi, sosiale og faglige rettigheter. Norsk Skuespillerforbund er derfor opptatt av å styrke teaterinstitusjonene, og at de fortsatt skal drive virksomheten med utgangspunkt i stabile kunstnerensembler. Teater er en kollektiv kunstform som skapes av en gruppe kunstnere i fellesskap. Tryggheten skuespillerne får ved å kjenne hverandre godt, og langsiktighet og forutsigbarhet i ansettelsesforhold, bidrar derfor til å skape forutsigbar økonomi og bedre scenekunst.

Etter vårt syn er det viktig at de kulturpolitiske myndighetene sikrer gode og forutsigbare rammebetingelser for produksjon og fremføring av scenekunst både innenfor og utenfor scenekunstinstitusjonene.

KAP 4.5.4 SKUESPILLER- OG DANSERALLIANSEN

Skuespilleryrket til et svært krevende yrke å livnære seg i, og frafallsprosenten er stor, spesielt for kvinner, som opplever betydelig bortfall av jobbmuligheter allerede etter fylte 40. En typisk skuespiller er en pendler mellom ulike oppdrag innenfor Tv og film, institusjonsteatrene og det frie feltet. Mellom disse oppdragene har skuespilleren gjerne lengre opphold uten inntekt. Dette fører til at yrkesgruppen har høy grad av friksjonsledighet.

Som et svar på denne utfordringen har Norsk Skuespillerforbund sammen med Norske Dansekunstnere og Norsk teater- og orkesterforening, etablert Skuespiller- og danseralliansen, som har til hensikt og sikre de ansatte kunstnerne inntekter og rettigheter mellom oppdrag.

I Skuespiller- og danseralliansens egenevaluering, overlevert departementet 07.04. 2015, konkluderes det med at alliansen bidrar til økt ekstern sysselsetting. Både fordi ansettelse i alliansen krever høy grad av aktivitet på arbeidsmarkedet, men også fordi det er en forutsetning for ansettelse i alliansen at man deltar på kompetanseutviklende tiltak gjennom blant annet Norsk Skuespillersenter. Dette fører til at alliansens ansatte får en unik mulighet til å utvikle seg kunstnerisk, noe som gjør dem attraktive på arbeidsmarkedet. I tillegg holder alliansen de ansatte kunstnerne oppdatert på auditions og ledige jobber.

Vi er svært glade for den positive omtalen alliansen får i utredningen og anbefaler at ordningen gjøres permanent og utvides for dansere og skuespillere. Vi viser også til Skuespiller- og danseralliansens eget høringssvar til denne utredningen.

Norsk Skuespillersenter

Norsk Skuespillersenter nevnes så vidt i utredningen. Norsk Skuespillersenter (NSS) er et kompetansesenter for kontinuerlig faglig utvikling innen scenekunst. Sentrets mål er å nå skuespillere over hele landet gjennom kurs, seminarer, debatter og idéutvikling. Sentret skal også bidra til tverrfaglig samarbeid mellom kunstnere og kunstorganisasjoner fra kunstformer og miljøer innen scenekunst, film, billedkunst, dans og musikk. Den raske utviklingen innen de ulike feltene skuespillerne opererer innenfor, fører til et sterkt behov for kompetanseutvikling. NSS har etablert seg som en betydningsfull arena og møteplass for skuespillere og scenekunstnere. Siden oppstarten har man opplevd en stor økning av kursdeltagere og samarbeidspartnere.

Siden skuespillere som regel er ansatt på kortvarige kontrakter, er kompetansehevende tiltak sjelden eller aldri dekket av arbeidsgiver. Norsk Skuespillersenter innehar derfor en viktig posisjon innen film- og scenekunstheltet. Ved å tilby subsidierte kurs til profesjonelle skuespillere bidrar NSS til økt profesjonalisering. Vi håper derfor at Kulturdepartementet vil se behovet for å styrke Norsk Skuespillersenter i fremtiden.

KAP 5 OG 6: DIGITALISERING, OPPHAVSRETT OG ÅNDSVERKLOVEN

Inntekter gjennom opphavsrett

En grunnleggende bestanddel i kunstnerøkonomien er betaling for utnyttelse av opphavsrett som er ervervet gjennom skapende og utøvende innsats. Salg av rettigheter til utnyttelse av åndsverk utgjør en betydelig andel av kunstneres inntektsgrunnlag i markedet, og det er av

sentral betydning for kunstneren som entreprenør at Åndsverksloven tar høyde for den teknologiske og forretningsmessige utviklingen vi er inne i. Inntektene genereres både fra royalties, og fra tredjeparts utnyttelse gjennom for eksempel videresending. De siste årene har store deler av disse inntektene forvitret grunnet diverse juridiske dragkamper rundt klarerings- og fordelingssystemet. Sammen med sviktende royalties avkastning fra DVD-salg utgjør dette en betydelig inntektssvikt for skuespillerne.

Den nye digitale virkeligheten åpner stadig nye visningsarenaer og markeder for verk, så en skulle tro dette var et marked i vekst. Imidlertid fører den rivende teknologiske utviklingen - kombinert med en stadig hardere internasjonal konkurranse til at rettighetshavere stadig oftere presses til å si fra seg retten til vederlag. Det er viktig at kunstnerne som har skapt innholdet også får en rimelig andel av den økonomiske gevinsten.

Vi ber kulturministeren følge opp utredningens forslag om å styrke opphavsretten. Dette må, som utredningen fastslår, sikres gjennom Åndsverkloven som er under revisjon i disse dager. Kunstnere må få krav på rimelig vederlag for sekundær bruk av sine verk. Avtalelisensordningen er et godt verktøy for enkel klarering av rettigheter og fordeling av vederlag, som må brukes og styrkes slik utredningen foreslår. Vi slutter oss ellers til Kunstnernetverkets høringsuttalelse på dette punktet.

KAP 7. STIPEND, VEDERLAG FOND

Stipend og vederlag blir en stadig viktigere grunnstamme i skuespillernes økonomi, men vi befinner oss i en tid hvor vederlagsinntektene er truet – se punktet over.

Vi støtter utredningens konklusjoner om at stipendstrukturen i Statens kunstnerstipend er god, men at det bør være en fleksibilitet i fastsetting av kvoter og stipendordninger for de ulike kunstnergruppene. Vi støtter også forslaget om at arbeidsstipendiet skal indeksjusteres og at satsningen på talentutvikling (Talent Norge) bør inneholde stipend for de ulike kunstnergruppene.

KAP 8 NORSK KULTURRÅD/ KAP 9. NÆRINGSASPEKTET

Kulturministeren har ved flere anledninger lagt vekt på viktigheten av at kunstnere må bli dyktigere til å selge sin kunst og skaffe seg inntekter på den måten. Scenekunstnere er slett ikke ukjent med å være entreprenører. I dag arbeider svært mange av Norsk Skuespillerforbunds medlemmer i det frie feltet, der de driver sine egne produksjonsselskap. På tross av at de har en betydelig kompetanse på forretningsdrift i tillegg til sin kunstnerkompetanse, opplever likevel de færreste å komme opp i en omsetning som kan finansiere et profesjonelt produksjons- og markedsføringsapparat.

Teater er en kollektiv kunstart. Den krever samspill og koordinasjon av ulike bidragsytere med ulik kompetanse – både kunstnerisk og administrativt. Produksjonseenheten må nødvendigvis være av en viss størrelse, og det må være kontinuitet og forutsigbarhet i rammene for drift. Utredningen kommer i liten grad inn på hvordan disse utfordringene kan møtes, utover å peke på samvirkeforetak som en interessant organisasjonsform.

Et konstruktivt trepartsamarbeid mellom fagorganisasjoner, arbeidsgiverorganisasjoner og myndighetene er av stor betydning også på kunstfeltet. Vi ser med bekymring på at scenekunst ofte produseres av små produksjonsenheter som ikke har tilstrekkelig profesjonalitet eller økonomi til å operere som arbeidsgivere. Både i ”det frie feltet” og i film- og tv-bransjen blir stadig flere skuespillere ”tvunget” til å jobbe som næringsdrivende. Derfor støtter vi utredningens forslag til tiltak for økt kunnskap om tilknytningsformer, enklere regelverk og tydeliggjøring av ansvarsforhold i arbeidsmarkedet. Norsk Skuespillerforbund stiller seg også bak ønsket om en grundig utredning og diskusjon omkring merverdiavgift i kunstfeltet.

Tariffavtaler og sosiale rettigheter

Norsk Skuespillerforbund er opptatt av å profesjonalisere arbeidsgiverne i de nye delene av bransjen. Vi arbeider for at de skal organiseres i arbeidsgiverforeninger og inngå tariffavtaler som sikrer de ansattes lønns- og arbeidsbetingelser. Slike tariffavtaler og bransjeavtaler vil være et viktig bidrag til å sikre både kunstnere og deres arbeidsgivere forutsigbare rammebetingelser (også når de opptrer som entreprenører).

Den Kulturelle skolesekken (DKS) er en viktig arbeidsplass for store deler av kunstnerbefolkningen. I denne ordningen er det offentlige ikke en yter av tilskudd, men en ”kunde” som kjøper kunstnerens produkter. Da er det viktig at alle offentlige innkjøpere er seg sitt ansvar bevisst, og motarbeider sosial dumping på kunstfeltet. Vi ber kulturministeren følge opp utredningens forslag gjennom å legge press på KS om inngå en tariffavtale med Kunstnernettverket for arbeid i DKS.

KAP. 12 MARKEDET - INTERNASJONALISERING

Verden er et stort marked for norsk scenekunst. Det er viktig at det finnes gode ordninger som hjelper skuespillerne ut i verden med sine produksjoner. Det er en eksplosiv interesse for norsk scenekunst internasjonalt, og internasjonale filmprodusenter har for alvor fått øynene opp for norske skuespillere. Skal man greie å utnytte dette markedet, må man være tilstede på de internasjonale arenaer som finnes.

Norsk Skuespillerforbund stiller seg bak rapportens anbefaling om å styrke kulturmidlene i reisestøtteordningen i UD, økte prosjektmidler til forvalterorganisasjonene, samt prosjekt –og kulturmidler ved utenriksstasjonene. Vi ser med bekymring på at regjeringen i siste statsbudsjett har redusert bevilgningene til dette formålet, stikk i strid med utredningens anbefaling. Vi viser til Danse- og Teatersentrum sitt hørings svar på dette punktet.

KUNSTNERNES SAMFUNNSROLLE OG UBEHAGETS MARKEDSVERDI

Synet på kunstneren som entreprenør og næringsdrivende er sentralt i mandatet for utredningen. Norsk Skuespillerforbund mener det er på sin plass å henlede oppmerksomhet på at kunstneren også spiller flere andre roller.

Kunstneren har også viktige roller som:

- utøver av ytringsfriheten
- råvareleverandør og produktutvikler for andre aktører i kulturbransjen

- leverandør av estetiske opplevelser, trivsel, livskvalitet og -mening
- kunstneren som lønnskaker og kulturarbeider

Hvis kunstnerne skal øke sin inntekt, må de midlene komme fra et sted. De kan enten komme fra det offentlige, fra kunder eller fra private givere. I en blandingsøkonomi av den typen vi har i Norge, er det naturlig at finansieringen deles mellom disse tre.

Vi skal huske på at kunst har et samfunnsoppdrag utover det å lage produkter som det finnes et marked for: Kunst skal også stille de ubehagelige spørsmålene, som det gjør vondt å svare på, men som er av helt essensiell betydning for at vi skal utvikle oss videre som kulturnasjon. Ansvar for å finansiere dette kan vi ikke forvente at private kunder og sponsorer skal ta på sine skuldre.

OPPSUMMERING

Noe Norsk Skuespillerforbund savner i utredningen, er en tydeliggjøring av de offentlige teaterinstitusjonene (og også de andre etablerte arbeidsgiverne) sin betydning for skuespillernes økonomi og faglige rettigheter.

Norsk Skuespillerforbund støtter utredningens forslag om:

- å nedsette et eget utvalg som skal se nærmere på kunstneres sosiale rettigheter
- å innføre et minstefradrag i næringsinntekt
- en grundig utredning og diskusjon omkring merverdiavgift i kunstfeltet
- at Skuespiller- og danseralliansen utvides og gjøres permanent
- å styrke opphavsretten og avtalelisensordninger
- å iverksette tiltak for økt kunnskap om tilknytningsformer, trygderettigheter og pensjonsrettigheter både i kunstnerbefolkningen og internt i NAV
- å innføre et enklere regelverk og bidra til tydeliggjøring av ansvarsforhold i arbeidsmarkedet
- å gjennomføre justering av satsene for statens kunstnerstipender i tråd med lønnsutviklingen ellers i samfunnet

M.v.h.

Norsk Skuespillerforbund

Hauk Heyerdahl
forbundsleder

Knut Alfsen
nestleder